

ŠOLSKI PRIJATEL.

Izhaja vsak torek na pol pol in velja na leto 2 fl. 12 kr. po pošti, 1 fl. 36 kr. brez pošte.

Číslo 32. V torek 7. avgusta 1854. III. tečaj.

O sadjoreji.

(Dalje.)

XIV. Ktera pomoč gre cepljencom, in kako se u sadišču obrezujejo.

Vsaka sorta sadonosnic tirja svojo lastno rejo. Češnja, češplja, sliva, maroljca in oreh ne potrebuje tolike pomoči vertnarja, ko zernate sadonosnice — jabelke in grške.

a) Iz košice zrejeni češnjevi divjaki že u prvih 3—4 letih lepo, ravno in krepko deblo storijo. Če se taki divjaki tretje ali šterto leto konec januarja ali perve dni februarja s prilepenjem ali pa po skladi požlahtné — kar naj bolj ljubijo — storijo že do jeseni 3—4 čevle dolgo mladiko, in u verhu lepe goste bersti u krono, kojih nepotrebni se nekaj porezati mora; druge se pa prihodno spomlad nad štertim ali petim popkom, tako tudi previsoka sredna mladika, prikrajšajo.

Pregoste stranske mladike se naj mesca avgusta ali septembra tik debla gladko porežejo, ker se u tej dobi ne cedi smola iz rane tako navadno, kakor iz pomladanskih ran.

Če cepljenci niso tretjo spomlad dostojno debeli in visoki, da bi se presajali, tako se naj imenovano prirezovanje mladik in veršiča še tretje, in u potrebi tudi šterto leto ponovi, dokler se drevo s lepo krono na glavi ne zgoji.

b) Lepi slivni in češpljeni cepljenci se zredé, če se dober palec debeli divjaki tik tal, ali če so debeljši, ravni in gladki, 4—5 čevlov visoko požlahtnijo. Žlahna mladika zraste na zdravem divjaku u dobri zemlji že pervo leto 2—4

čevle visoko, in zredi mnoge bersti, koje se prihodno vigred do 1 palca prikrajšajo ali u čep porežejo. Tako zraste drugo leto dokaj mladik in deblo krepko nastane. Tretje leto se debeljše mladike tikoma debla, slabejše pa u čep odrežejo. Šterto leto se vse stranske bersti tik debla porežejo, in tudi zgorne, koje bodo u krono rastle, nad 3.—4. popkom prikrajšajo, in prihodno leto bodo take drevesa godne za presajo. Po tem načinu se ravna tudi s maroljčami in nešpljami.

Če posamezni cepljenci pervo, ali tudi drugo leto lepih krepkih mladik ne storé, tak se naj drugo vigred le tri ali štirji popki nad cepom pusté, višja mladika pa poleg zadnega očesa gladko odreže.

Slivne plemena, koje po natori visoko ne rastejo, in nočemo jih pertlikovce imeti, naj se na lepe ravne češpljene divjake 5—6 čevlov visoko cepijo.

c) Orehove drevesa zredimo iz nja sadu, tudi jih ni treba cepiti, če dobro seme posadimo. Ono požene lepo mladiko kviško, in tudi stranskih bersti dokaj, kar deblo dostojno debelo stori.

Nož, t. j. obrezovanje, lahko drevo pokvari ali celo vgnobi, če se u neprikladnem času zgodi. Orehove drevesa se ne obrezujejo, kakor druge sadonosnice vigred, ampak po tem, kadar so do $\frac{3}{4}$ čev. dolge mlade nove bersti pognale, se začno močnejše stranske mladike odrezovati. Orehove mladike pozebejo dostikrat čez zimo. Ozeble se sred poletja nad naj lepšo tisto letno mladiko gladko odrežejo, koja zgubljeno namestuje. Oreh stori lepo krono brez pomoči vertnarja in je zrel, da se v 5—6 letih na stalni kraj presadi.

d) Kostanjevo drevje se ravno tak goji, kot orehovo. Dostibart se pripeti, da skorja na orehovitih in češnjevih drevesih se razpoka, in iz orehove rane črnkasta tekočina, iz češnjeve pa smola teče. To se navadno o mokrih letinah zgodi, ali če drevesa u premočno gnojeni zemlji stojé, ter jim preveč živeža priteka, koji se tu ali tam zagati in skorjo razpoka ali predere. Drevesa se ozdravijo, če bolno poškod-

vano skorjo do zdravega lesa obrežeš in rano s cepivnim voskom zamažeš.

Zreli orehi sami od sebe iz drevesa padajo, pa drevo moramo zrediti; tudi, kakor prigovor pravi: Če hočemo jederce jesti, moramo lušino strupiti. Ničesar se torej brez truda ne doseže. Pa prislovica tudi pravi: Človek komaraj in Bog ti bo pomagal.

(Dalje sledi.)

Ogledalo pridnih otrok.

II. Marianka.

(Dalje)

Pri poslednjih očetovih besedah Marianka popolnoma obmolkne. Vidilo se je, kakor da zdaj res spozna nemogočnost očeta rešiti iz tih pustin, in kakor bi bla svoje želje v globočino serca zakopala, ni odslej kar besedice čerhnila več od svojega namena. Ako je bla pa, kakor jo iz poprejšnega življenja poznamo, že poprej posebno pridna pri svojih delih, si odslej ni privošila skoraj počitka ne po dnevu, ne po noči. Velikokrat je tako vtudena na večer od dela domu prišla, da ji skoraj ni bilo več za živeti, vendar pa je še vselej namesti matere domače opravila opravljala, in iz nizkih oknic Mariankine revne spavnice je gotovo vsak večer posledna lučica berlela v tamno noč. Klečala je, ko sta oče in mati že zdavnej spala, navadno še ona po težkem delu dolgo v noč pred lepo podobico nebeške kraljice, ki jo je na zidu pripeto imela, zamaknjena v serčni pobožni molitvi, bolj angelu, ko človeku podobna; nek nebeški mir je bil pri molitvi navadno čez nje obliče razlit. —

Minulo je blo tako več tednov, ko nek večer Marianka silno urno domu dospe; vse nje obnašanje je razodevalo serčno veselje. Stopivša v izbico, kjer sta si oče in mati ravno zopet svoje nadloge potoževala, veselo zavpije: Ljubi oče, ljuba mati, veselita se z manoj! glejta tu moje dovoljenje, Sibirsko mejo prestopiti, glejta tu moj potni list do glavnega mesta; ako Bog hoče, kmalo nam bodo boljši dnevi zasijali. Oče in mati ob-

molkneta, Marianka pak z veseljem dalje pripoveduje, kako je po starem čuvajskem zapovedniku, ki je bil posebno dobra duša, in pri katerem je velikokrat na delu bila, od deželnega poglavarja dovoljenje in potni list do glavnega mesta zadobila; da je pa od svoje prošnje proti njima do zdaj molčala, je storila zato, da bi njih veselje tolko večje bilo, ako bo svoj namen srečno dosegla. — Očetu in materi igrajo med timi besedami solze v očeh, ali ne solze veselja, ampak solze serčne žalosti. Tako zdaj, povzamejo oče besedo, zdaj me hočeš z materjo zapustiti; ti najna edina podpora in veselje hočeš najno globoko žalost še povišati, ker, ako naju zapustiš, te gotovo nikdar več vidila ne bova. Kje tam je meja Sibirie? kje tam je glavno mesto? Oh ljubo dete, to ti zapopasti nisi v stanu, in ako se na pot podaš, greš gotovo svoji smerti nasproti. Marianko tudi zdaj solze polijejo, na kolena se spusti pred ljube stariše, in z milim glasom pravi: Oh ljubi oče, ljuba mati, odpustita mi, ker vama tolko žalosti delam, prosim vaju pa tudi, ne odrecita mi mojih serčnih želj, in pustita se mi podati tje, kjer se Vam vaša čast, vaše dobro ime in vaše premoženje zopet poverniti zamore. Ne skerbite preveč za me, dober Bog, na katerega terdno zaupam, me gotovo ne bo zapustil, in kakor nekaj mladega Tobia, bo tudi mene njegov angel spremljal na mojih potih, in me srečno pripeljal na kraj svojih želj. — Ker je Marianka tako in enako dolgo prosila, rečejo poslednič oče: Tvoja pobožnost, tvoje terdno zaupanje na Boga, ljuba Marianka, mi dela v sredi moje žalosti vender serčno veselje; če tedaj že ni drugač, sprejmi moj blagoslov in pojdi tje, kamor te žene tvoja otročja ljubezen do mene in tvoje ljube matere. Mi dva pak hočeva doma neprenehoma za te moliti, da, ako se tudi tvoje želje ne dopolnijo, nas od tod rešiti, saj srečno v najno naročje nazaj prideš! — Zdaj so skupaj večerjali, po večerji pak so oče še Marianki zaznamovali, kolikor se je nar bolj natajnko moglo, pota in kraje, po katerih naj popotva; poslednič opravijo v globoki pobožnosti večerno molitev in grejo k počitku, ker zjutraj zarano se misli Marianka napraviti na daljni pot. V svojo izbico pridša se

Marianka še enkrat verže na kolena pred podobo rožne device Marie, se ji zahvali za nje predprošnjo pred Bogom do zdaj, priproči se ji tudi goreče v nje mogočno varstvo na daljnem potvanju, potem pak vzeme slovo od vsega, kar je jo tu veselilo, ker nek notrajen glas ji naznanuje, da nicoj se zadnič znajde v svoji izbici. Poslednič se vleže, kmalo se ji zatisnejo trudne oči, in ko se prebudi, sta bla oče in mati že na nogah vsa pobita in žalostna. Marianka se urno napravi, stopi iz svoje izbice, in vsi tri se še enkrat, oh morebiti zadnič, vsedejo skupaj k zajterku, ki je bil obilno zalit z grenkimi solzami. Po zajterku vzeme Marianka žakeljček, vloži noter svojo revno, pa snažno obleko, kakor tudi male krajcarčke za popotne potrebe, nabaše culico na herbet, vzeme romarsko palico v roke, jokajoča poklekne pred stariše, ter jih še enkrat prosi za odpuščanje, kar jih je razžalila, in za njih blagoslov. Žalosti pri slovojemanju moje pero popisati ni v stanu, ker njih lastne usta nimajo besede, globoko žalost izrečiti, ki na njih sercih grudi. Jokajoče vidimo vse tri sred izbe klečati!—

Marianka poslednič serčna vstane, poljubi še enkrat staršem roke, in reče: Ljubi oče, ljuba mati, Bog vas ohrani zdrave doma, in mene na daljnem potu, on naj nas nekdej srečnejše sdruži, kakor se danes ločimo. „Bog z vami in z manoj“ so bile Mariankine poslednje besede, potem se urno zasuče, in odide iz bajtice. Oče in mati gresta jokajoča za njo pred hišne vrata, in z solznimi očmi gledata tu za njo, dokler ne dospe do daljnega borštko, skoz kterege je pot deržala. In še enkrat pomigne k slovesu svojim ljubim staršem z belo rutico zadnji pozdrav, in kmalo potem jo zakrije gosta šuma njih očem. —

(Dalje drugi pot.)

Cvetlica.

Na majheni gredičici

In vsaki dan je Milica

Cvetlica se razcveta,

Na gredo priskakljala,

Se po rudeči šibici

In vsaki dan cvetličica

Prijateljsko opleta.

Se lepši razcvetela.

Alj kmal je radost njena preč, O Milica! enaka si
Cvetlica lepa bela Razpadenemu cvetu;
Razpala je in ni je več, Razpala bodeš tudi ti,
Nje cvet je sapa vzela. Kot vse na revnem svetu.
-Janez Tomšič.

Lenuh ino zaležuh.

Bila sta dva soseda, jednemu so rekali lenuh, drugemu pa zaležuh, ino ne zastonj. Ko je lenuh zjutraj pri oknu tabak žgal, ino se po ljudeh oziral, ki so na polje margoleli, je tudi zaležuh še na pol mežeč okno odperl. Lenuh ga ogovori: „Dobro jutro sosed, si se naspal?“ „Ne prav. Otroci so me zbudili, ki so tu memo v šolo caplali. Veš kaj, govori zaležuh dalje, ko bi po mojem bilo, te šole le bi ne bilo treba. To je nadloga pri nas.“ „Prav imaš, ta je kaj vredna. Nikoli nisim šole znotraj vidil, jo lenuh dalje kreše, pa le živim. Sim verha dorasel, brez da bi bil v šolo hodil, ino če v kerčmi sedim, jo dam izpod kape, čem reči, še znam zapeti ino katero povedati, da me ne prekosi vsaki.“ Resnična je ta, reče zaležuh, meni je tudi šola kaj merzela. Rajši sim se še enebarti obernul, kot da bi bil vstal ino v šolo šel. Ali donašnega dne je druga. Otroka pač po nobeni ceni ne pustijo doma. V šolo mora, pa je vun. Ne vem kaj bo.“ Med tem, ko se leta godna ptiča pogovarjeta, nekdo na durih lenuha poterka, rekoč: „Odpri! na ukaz.“ Dobil je namreč lenuh od sodnije pismeno: Če ne boš v treh tednih dolga plačal, bo tvoje pohišstvo z zemliščem vred prodano.“ Lenuh, kot oparjen, dirja k zaležuhu, s kojim se je malo poprej pogovarjal, ino zavpije: „Sosed! za božjo voljo pomagaj mi, sicer bom ob vse.“ Ja pomagal, zaležuh odgovori, ino se gerdo zleca, Bog da bi mogel. Denar je redek, ljubi moj, ino, desiravno mislim, da imam kake goldinarje, pa jih že tudi ni. Ko bi tako dalječ ne bilo, koj v Ameriko, — do Kalifornije bi jo pobrisal.“ Hajd! lenuh besedo poprime, grem staboj, jutrišni dan bova odrinila“, kar tudi storita, češ, tamo ne bo treba zgodaj vstajati, ne delati, ino bo vsega do-

volj. Ko v Ameriko prideta, jima pa reko: „Tukaj ne maramo za lenuha, tudi zaležuh nam nič ne odrine. Idita z Bogom!“ Kako bi šla, ko pod pavcom ni. Grenka je. Nek mož se vender usmili, ino nju za dnevnika najme. Ino, dasiravno lenuh ni smel ob jutrih v hiši tabak zažigati, ino zaležuh se ne po oknih poslanjati, so nju vonder za štempiharje imeli, ker nista čerke ne brati, toljko manj kak čeden marnj znala. Užalilo se njima je gostokrat ino milo sta se razjokala. Rekla sta: „Oj, da nisva v šolo hodila, ino se kaj naučila! Gotovo bi nama gospodar kaj boljšega opraviti dal, kakor gnoj kidati ino svinje vračati.“

Prebrisana glava pa pridne roke,

So boljše blago ko zlate gore.

T. Dernač.

Listonoša.

* 30. julija je bil v Belace izpit učencov slovenske učilnice. V treh razredih obseže ta učilnica okoli petdeset učencov razne starosti, med kterimi blizo pol nemških rojencov, — priča, kako živo se tudi tukaj potreba slovenskega jezika če dalje bolj med ljudmi razodeva. Čitali so in prestavljali jako dobro; h koncu so učenci tretjega razreda prav mično neke domorodne pesmi zapeli. Iskrene oči, čversti glasovi, izrazne obličja — cela obnaša — so kazali, da jim gre petje iz serca. Zadnič so bili nar pridniši z prav zalimi darili obdarovani ino vsi po zaslugi pohvaleni.

Samo eno grajo bi se prederznil izreči: da se je prehitro, tako rekoč prenapeto čitalo in — molilo, pa tudi to se bode s časom gotovo popravilo.

Nadjamo se, da bo ta še le dve leti stara osnova slovenskega učilišča v Belace tudi naprihodajč krepko in nevtrudno napredovala. Zares! hvale in slave vredni so gg. Valentinič, začasni vodja, Bihler in Ehrlih, učitelja na tukajšnjem c. k. glavnem učilišču normalnih šol, ki so brez vsega plačila, le iz goreče ljubezni do mladine raven svoje težavne službe še to breme na svoje rame vzeli.

P.

* *Iz slovenega — Gradca:* Sveti Alojzi šolski patron (praznik 21. Junija) je naše učence jako razveselil. V čast svetemu Alojzju in v veselje učencem, kojim se je njegovo življenje v izgled in posnemo pred oči postavilo, smo ta dan praznovali s sveto mašo, in popoldan smo jih v veseli glasbi, koje so že nekteri učenci tretjega razreda vajeni, k svetemu Ulriku v Podgorje peljali, kjér so se Litanije svetega Alojzja molile. Otročja igrača je bila potém na mestu, in mило slovensko petje pod vodbo nazočih gospodov učiteljev je serce marskakega gledavca ganilo. —

Važna misel se mi je ta dan v glavo vrinila: kakó dobro bi namreč bilo, ako bi se sploh za vse šole družtvo svetega Alojzja vpeljalo, in v te namen podobe tega svetnika z nekotimi pravili v dušno in razumno omiko učencov natisnovale. —

Fr. Ž.

* *Nove slovenske bukve.* Oče naš. Povest za keršansko mladost in keršansko ljudstvo, iz nemškega (Dr. Anibas-a) poslovenil Fr. Malavašič; natisnil in založil J. R. Milic v Ljubjani.

Mična povést iz časa francoskih vojsk preteklega stoletja, polna lepih nauk za mladino in odraščene, se vije skozi 7 oddelkov, kterih vsak ima za *nadpis eno* prošnjo iz „očenaša.“ Gospod *Malavašič*, ki je že marsiktere pobožne bukvice poslovenil, je tudi to povest v glatkem in vsakemu otroku lahko umevnem jeziku spisal, in gospod *Milic* jo lično natisnil in z lepo podobico ozaljšal. Je tedaj ta knjižica na vsako stran hvale vredna, in se posebno priporoča za šolske darila. Cena ji je mehko vezani 40 kr., v zalem vezku za premije po 50 kraje.

* Ravno tam je tudi na svitlo prišla knjiga: *Vodilo grešnikov*; spisal čast. oče Ludovik Granaški. I. zvezek. Vodilo priporočujemo vsim Slovencom, zlasti pa gg. spovednikom, pridigarjem in katehetom. Marsiktero zlato zerno bojo našli za njih težko in imenitno opravilo. To knjigo so visoko učeni in sveti gospodi živo priporočevali in močno hvalili.

Odgovorni izdaj. in vredn. A. Einšpieler. Natisnil J. Leon u Celovcu.